

BRGAT, selo u Župi dubrovačkoj. *Donji B.* je selo zbijena tipa u kojemu je do 1362, kada se prvi put spominje, bila kula Menčetića i nekoliko kuća vlastelinskih obitelji. — *Gornji B.* ili *Željezna ploča (Lesena proca)* spominje se od 1280. Naselje je rasutoga tipa s nekoliko crkvice od kojih je najstarija crkva Sv. Ane, odn. Petke iz 1366. Liturgijski predmeti (gotičko procesijsko raspelo, zlatni kaleži XV–XVI. st.) spaljeni su u agresiji na Hrvatsku 1991. Na lok. *Za Sutorom* bio je posjed s ljetnikovcem vlastelinske obitelji Zamanjić-Crijević, koji je spaljen još 1806. I od Gornjega Brgata nalazi se mala nekropola sa stećcima s poč. XV. st.

LIT.: J. Lučić. *Prošlost dubrovačke Astarje*, Dubrovnik 1970. — V. Kojaković. *Kuće dubrovačke vlastele i pučana u Župi*, Dubrovnik, 1978, 6. Du. Bc.

BRIBIR, gradić u Vinodolu. U XIII. st. posjed Frankopana, u XV. st. grofova Celjskih pa kralja Matije Korvina; potkraj stoljeća opet ga nasljeđuju Frankopani. Oko sred. XVI. st. dolazi pod Zrinske, koji ga drže do zapljene njihovih dobara 1671. U srednjemu vijeku opkoljen zidovima i kulama koje su u toku XIX. st. gotovo posve porušene. Unutar utvrđena naselja nalazio se na sjev. strani feudalni kaštel, branjen zidom i od naselja. Kaštel je najvećim dijelom srušen potkraj XIX. st. Od staroga kompleksa dijelom se očuvala četverokutna kula, građena od tesanaca 1302. Na zap. rubu bibrirskih proplanka je pravilno uređen trg s prostranom trobrodnom baroknom crkvom Sv. Petra i Pavla kojoj je, prema glagoljskom natpisu iz 1524, prethodila starija gradnja. U crkvi su oltari sa slikama iz XVI, XVIII. i XIX. st., među njima i *Pranje nogu* Palme ml. U zidu svetišta ugrađena je renesansna kamena kustodija, a nad bočnim vratima fino modeliran renesansni reljef s likom Bl. Dj. Marije iz XVI. st. U riznici se čuvaju zlatni romanički križ iz XIII. st., rad majstora Milonića (*opus Milonigi*), gotički kalež i monstranca.

LIT.: G. Szabo, SG, str. 185–186. — E. Laszowski, *Gorski kotar i Vinodol*, Zagreb 1923, str. 215–228. — D. Kniewald, *Zlatni križ krbavskih biskupa*, Bogoslovska smotra, 1934. — A. Schneider, *Proučavanje, popisivanje i fotografsko snimanje umjetničkih spomenika u Hrvatskom Primorju* 1934, *Ljetopis JAZU*, 1935, 47, str. 173. — Lj. Karaman, *Umjetnost Srednjeg vijeka u Hrvatskoj i Slavoniji*, HZ, 1948, str. 110. — L. Margetić, *Iz vinodolske prošlosti*, Rijeka — Zagreb 1980. — Horvat–Matejčić–Priatelj, *Barok*. — R. Matejčić, *Spomenici kulture na području općine Crikvenica*, Peristil, 1991, 34. B. F.

BRIBIR, selo SZ od Skradina. Arheol. nalazište iz prapov., ant. i srednjovj. doba. Na položaju *Krivača*, uz rječicu Bibrirčicu, otkriveni su ostaci naselja iz mlađega kamenog doba. Najvažniji arheol. spomenici nalaze se na *Glavici* iznad sela, koja je bila naseljena najkasnije poč. I. tisućljeća. Do dolaska Rimljana utvrđena liburnska gradina, u I. st. rim. osvajanjem dobiva gradske zidine i stječe municipalni status, pa se naziva *municipium Varvariae*. Nakon razaranja za avaro-slav. provala Glavica je, čini se, jedno vrijeme ostala pusta a potom su je naselili Hrvati, koji su ime Varvaria preinačili u Bribir. Prvi svjedoči o tome Konstantin Porfirogenet (X. st.), koji u popisu hrv. županija navodi i županiju *Brebera*. B. kao sije- lo moćnih feudalaca Šubića doživljava najveći procvat u XIII. i poč. XIV. st. Poč. XVI. st. grad su porušili i zaposjeli Turci. Nakon njihova odlaska pridošlo se stanovništvo samo privremeno naseljava na Glavici, a potom prelazi u njezino podnožje na prostor današnjega sela.

Arheol. istraživanjem otkriveni su i konzervirani ostaci brojnih ant. i srednjovj. građevina. Među ant. objektima ističu se impozantne gradske zidine građene od velikih kamenih blokova, zgrade za stanovanje, opremljene cisternama za vodu, te sustav javnih cisterni za opskrbu grada vodom; nalaz rim. mauzoleja sa sarkofazima svjedoči o visokoj razini stvaralaštva. Od srednjovj. objekata značajni su ostaci kuća i pet crkava (dokumenti spominju sedam); iz predromaničkoga doba je crkva šesterolisnoga tlocrta ispod crkve pravosl. groblja, najveća je pak franjevačka bazilika s tri broda i ulomcima stilskoga namještaja romaničko-gotičkih oblika. Osim ostataka arhitekture pronađen je i veliki broj pokretnih spomenika: keramike, natpisa, dekoriranih arhit. ulomaka i dijelova crkv. kamenoga namještaja, staklenih posuda, oruđa, oružja, nakita, novca i dr. Na položaju *Dol* otkriveno je, u dubljim slojevima, više prapov. ognjišta.

ilustracija na str. 124

LIT.: J. Korošec, *Bribir u prahistoriji*, SHP, 1968. — M. Suić, *Bribir (Varvaria) u antici*, ibid. — D. Jelovina, *Tri starohrvatske nekropole na Bribiru*, ibid. — D. Vrsalović, *Starohrvatska nekropola pred ulazom u staru Varvariju i njena konzervacija*, ibid. — S. Gunjača, *Nalaz srednjovjekovnih arhitekture na Bribiru*, ibid. — Š. Batović, *Istraživanje ilirskog naselja u Bribiru* 1964. g., *Diadora*, 1968. — J. i P. Korošec, *Bribir i njegova okolica u prapovijesno doba*, ibid., 1974. Z. Gu.

BRIBIR KRAJ SKRADINA, tlocrt arheoloških nalazišta: 1. crkva Sv. Marije, 2. samostan, 3. srednjovjekovne kuće, 4. srednjovjekovna kula, 5. šesterolisna (?) crkva, 6. crkva Sv. Ivana, 7. starohrvatska nekropola, 8. srednjovjekovne kuće, 9. romanička crkva, 10. starohrvatska nekropola

